THE DIGITIZED DIASPORA COMMUNITY – THE PROTAGONIST OF GLOBAL MIGRATION DYNAMICS

Tatiana Roşca

PhD Student, Free International University of Moldova, Chişinău

Abstract: In order to better understand the many facets of nomadism and migration currents, in this paper we will focus on social networks, which represent new forms of sociality that combine the travel necessary for face-to-face encounters with distance-mediated communication. And since the question is broad and complex, we will try to analyze the evolution of the migratory phenomenon and understand the changes in interpretive paradigms, responsible for the transition from the so-called push/pull theories to studies that, especially in the last two decades, have highlighted the relational dimension and culture of migration. Thus, we will approach the concept of the network, with the aim of clarifying how the place has been transformed into a node of passage and redirection of flows, and space into something that can be bypassed both physically, through the deterritorialization of subjects, and symbolically, due to the possibility of access in a mediated form to the world at a distance (delocalization process), these changes, forcing us in a certain sense, to reconceptualize the politics of community, solidarity, identity and cultural difference.

Keywords: diaspora, social networks, migration, host country, new nomads, identity, digital technologies.

Introducere

Trecând frontiera și navigând prin mijloacele de comunicare în masă, în spațiul multietnic și cel multicultural, migranții sunt expresia în carne și oase a marii schimbări pe care o trăiește omenirea astăzi.

Simbolurile acestei contramișcări de reteritorializare, prin nomazii globali (în aparentul haos al schimbării, în dezorientarea fizică, etică, psihologică modernă), se prezintă ca noii protagoniști ai contemporaneității, probabil singurii oameni capabili să susțină, dacă nu chiar să ghideze, această fază de tranziție, pe care mulți au descris-o ca o epocă a înstrainării și a incertitudinii.

În contextul nomadismului contemporan, pot fi descriși și transmigranții, care după McLuhan [13], reprezintă un nou trib eterogen, care au control conștient al noilor tehnologii: modemuri, calculatoare, laptopuri, camerele video digitale, telefoanele prin satelit, toate capabile să conecteze nomadul modern cu întreaga lume, așa-numitul sat global.

De fapt, chiar înainte de a fi un mozaic confuz de rătăciri în spațiu, nomadismul actual este o stare de spirit, o metaforă existențială, care are prea puțin de-a face cu geografia locurilor și este mai intens legat de sferele culturale și simbolice pe care le experimentăm, accesând diferite lumi de experiență, conștienți de provizoritatea și efemeritatea alegerilor noastre.

În acest sens, Appadurai [2] interpretează nomadismul contemporan ca sistemul de circulație culturală a imaginilor, sunetelor și bunurilor, care par să-l caracterizeze, pornind de la conjugarea a doi termeni care sunt în general ținuți separați: cultura și migrațiile în masă.

Aceasta înseamnă că migrațiile ar fi găsit mediul ideal în lumea comunicării globale, pentru a crea comunități de apartenență, care nu sunt neapărat legate de un teritoriu, dar sunt totuși o sursă de identitate.

Aceste comunități, au puțin de-a face cu rădăcinile teritoriale și proximitatea fizică a membrilor, mai degrabă exprimând acel sentiment de apartenență cu o matrice tipic simbolică/relațională, care trece prin reprezentări difuzate de mass-media, imagini, sunete, muzică, toate contribuind la asigurarea identității, împletindu-se cu planurile de viață ale utilizatorilor lor și influențând alegerile personale, proiectele individuale și colective.

Aplicat studiului contextelor de imigrație, conceptul de diasporă aduce la lumină aceste scenarii vaste și complexe, care se formează ca urmare a dinamicii mobilității generalizate, prin spații cu granițe greu de definit, în care identitățile actorilor sociali care migrează, greu se formează.

Prin urmare, acest instrument analitic, ne permite să privim dincolo de granițele contextelor locale și naționale, plasând problema identității și culturii într-o perspectivă globală.

Astfel, relația dintre diasporă, identitate culturală și mediul digital, va fi încadrată nu doar în cadrul dinamicii globale, ci și observată în sfera de aplicare a practicilor zilnice, *„offline”,* dar și în forma sa *online,* întruchipată de comunitatea migranților.

Diaspora, în acest sens, conduce la căutarea identității și autenticității, în special pentru cei aflați în străinătate, dar și, într-o anumită măsură, pentru cei care rămân acasă și își dau seama că cultura lor, purtată în contexte noi, este definită și practicată în moduri noi.

De aceea, problemele ridicate de diasporă, se concentrează nu doar pe problemele identității, ci mai ales pe vulnerabilitatea de a fi nevoit să se redifinească Sinele într-o lume care pare a fi în mișcare permanentă.

Rezultate și discuții

Diasporele nu este doar un fapt sociologic sau istoric. Amploarea strategiilor și instrumentelor de comunicare, pe care fiecare comunitate trebuie să le implementeze pentru a apăra supraviețuirea diasporelor, arată, pe de o parte, precaritatea obiectivă a acestora, iar pe de altă parte, natura lor „construită”, artificial. Ele nu sunt expresia geopolitică a substratului natural și obiectiv al unui grup etnic, ci sunt forma și rezultatul unei acțiuni sociale coerente, conștiente, ca manifestare a unui proiect politic și social precis.

Așadar, diaspora nu implică doar identitatea individului care migrează, ci se prezintă ca configurație sociologică, diferită de stat/națiune: ignoră granițele, este indiferentă de criteriul unității spațiu-timp și prosperă în jurul apartenenței duble.

Prin urmare, oricât de mult nu ar încerca membrii fragmentelor naționale individuale ale diasporei să o nege, fiecare membru al unei diaspore, nu este niciodată doar un cetățean al țării sale, el aparținând în diferite grade altei țări, sfere, pe care Appadurai [2] a definit-o ca diasporă alternativă, în cadrul căreia fiecare identitate individuală este plasată structural în condiția străinului descris de Simmel [19], membru cu drepturi depline al unui grup, dar cumva mereu la marginea granitei.

Deci, ce fel de formațiuni identitare se formează în această formă a diasporei fără precedent, care trăiește în tensiunea dintre locul de plecare și sosire?...pe fundalul dezrădăcinării de patrie, ce se traduce prin povești, care populează imaginarul colectiv, unde se nasc adevărate mituri, menite să justifice atât ruptura, cât și continuitatea cu pământul de origine pe plan mitic, povești care par să repete structurile narative ale tuturor diasporelor cunoscute.

Astfel, este nevoie să menționăm, în urma acestui drum, că nici o integrare, cât de reușită nu ar fi, nu elimină vreodată complet umbra celeilalte identități ale diasporei, mai ales astăzi, când mai mulți autori consideră că posibilitatea de a comunica zilnic cu cei de acasă, indiferent de distanțe și constrângeri teritoriale, afectează procesul firesc de integrare a identității diasporei, subliniind în acest fel acea stare de dublă prezență sau absență.

În acest context, în multe cercetări, acest aspect a fost considerat ca un moment de slăbiciune, sau ca un eșec al dinamicii diasporei, mai ales pe terenul practicilor zilnice ale

migranților, unde tehnologiile pot funcționa și ca vectori de incluziune și arhitecți ai integrării, atât în sens pur politic, cât și simbolic, ori ca sentiment de apartenență transmis în interiorul comunității.

Mai exact, relația dintre diasporă, identitate și mass-media este încă „nestructurată", cu referire la modurile în care se intersectează și se suprapun, la nivel:

⇒ *simbolic*, cu referire la imaginație, prin folosirea filmelor, cărților, revistelor și a altor produse culturale din țara de origine, dar și prin menținerea în continuare a unor obiceiuri alimentare sau de comunicare particulare;

⇒ *concret*, în forme directe și personale, în dialog cu prietenii și rudele care au rămas în țara de origine sau s-au dispersat în alt loc; în modul de a se informa, a participa la evenimentele locale și la cele care domină scena de origine.

Astfel, pentru Giddens [6], viața de zi cu zi este câmpul de observație cel mai potrivit pentru înțelegerea „consecințelor" modernității, care nu se referă doar la spațiile familiale, deși importante, dar și la spațiul creativ de acțiune, locul în care indivizii își însușesc și își reiau cultura (moștenire simbolică și culturală) hrănind astfel imaginarul cultural.

Prin urmare, în haosul oportunităților și al alegerilor, care domină lumea contemporană, spațiul cotidian reprezintă acea zonă de confort, alcătuită din rutine și obiceiuri de consum, pe care migranții le-au păstrat din viața lor anterioară și care redau stabilitatea, securitatea, și încrederea, toate astea permițându-le recontextualizarea mediului străin într-un cadru cunoscut și consolidat.

În acest fel, cele mai eficiente strategii, sunt considerate cele care lucrează pe direcția dintre cultură și corp, unde identitatea etnică a comunității este încorporată în obiceiuri și nevoi ce apar: menținerea anumitor activități sportive, persistența unor obiceiuri alimentare, nu în ultimul rând relația cu mass-media, care contribuie la crearea unui sentiment de continuitate și ordine în ceea ce privește viața de dinainte de plecare.

În acest fel, acest „înveliș de protecție", ajută nu numai la depășirea momentului de tranziție și a circumstanțelor cu risc ridicat, cum ar fi intrarea migrantului într-o societate necunoscută, dar contribuie și la a face experiența migratorie mai puțin traumatizantă, îmbunătățind atât calitatea vieții migrantului, cât și proiectele de permanență.

Această „viață obișnuită", banală, devine sediul securității ontologice, „mecanism" liniştitor, datorită căruia individul ştie că lucrurile au o ordine care nu poate fi supărată și pe care a învățat să o îmblânzească.

Astfel, pentru a înțelege rolul jucat de rețelele sociale în integrarea migrantului în țara-gazdă, s-au conturat teoriile:

⇒ *Teoria utilizărilor și gratificațiilor* (*Uses and Gratification Theory*), ce s-a dezvoltat în Statele Unite și Marea Britanie începând cu anii 1970 și este atribuită unei abordări de cercetare empirică, care corespunde unei orientări funcționaliste mai generale, referitoare la analiza sociologică a comunicării în masă. Această teorie este numită și teoria expunerii selective, deoarece reevaluează ceea ce oamenii, în rolul lor de utilizatori media, sunt capabili să facă.

În comparație cu alte teorii, atitudinea utilizatorilor este considerată aici ca fiind motivată de raționalitate, motivație și interese personale. Cu alte cuvinte, se subliniază rolul activ al publicului în relația sa cu mijloacele de comunicare în masă și autonomia, împreună cu competența de alegere într-un cadru din ce în ce mai larg. Esențială aici, o reprezintă analiza contextului social în care trăiește destinatarul, care se poate raporta la diferite nevoi care încurajează utilizarea comunicării în masă. Publicul este recunoscut ca având o „utilizare" instrumentală privind mijlocul de comunicare în social media, având în vedere anumite nevoi, pe care Katz, Gurevitch și Haas [10, pp. 164-181] le-au subdivizat în anul 1973 în cinci tipuri:

⇒ nevoi cognitive (îmbunătățirea cunoștințelor);

⇒ nevoi afective/estetice (consolidarea situaţiei emoţionale);

⇒ nevoi de integrare la nivel de personalitate (reasigurare, echilibru, creştere de statut);
⇒ nevoi de integrare la nivel social (întărirea contactelor cu ceilalţi membri ai grupului);
⇒ nevoia de scăpare (ameliorarea tensiunii, relaxare).

De aici, este firesc să ne întrebăm: ce anume determină preferința anumitor mijloace de comunicare, întrucât toate, teoretic, sunt capabile să satisfacă aceeași „nevoie"?

Marino Livolsi [12] în acest sens, afirmă că, în general, se folosesc fie mijloacele de comunicare mai ușor de utilizat sau mai accesibile într-un moment precis, fie acelea care, în funcție de persoană, se potrivesc mai bine scopului ei specific.

Este la fel important de notat aici și experiența anterioară care încurajează utilizarea anumitor mijloace de comunicare în masă.

Atunci când vorbim despre experiențe, trebuie avută în vedere condiționarea care derivă din variabile precum: vârsta, educația, sexul, locul de reședință, venitul, utilizarea timpului liber și nu în ultimul rând mediul social, care pot afecta atingerea unor obiective, motivația, dorințele și așteptările.

Astfel, acest model este aplicabil activității de studiu a instrumentelor de comunicare și conținuturilor media, care susțin un anumit tip de identitate socială și culturală, de exemplu prin susținerea unui imaginar în care un anumit grup se recunoaște sau o axă de alegeri individuale, care favorizează anumite genuri sau conținuturi legate de identitatea specifică de apartenență, până la punctul de a reprezenta un set de comportamente de consum, în concordanță cu interesele și abilitățile cognitive și culturale ale utilizatorului public.

Un exemplu, care se referă la această teorie, îl găsim în lucrarea lui Gillespie [7] din anul 1995, o etnografie atentă la fluxul de mesaje venite din mass-media și la interacțiunea acestui flux cu contextul socio-cultural, cel mai apropiat pentru protagoniștii studiului: adolescenți *punjabi* care locuiesc în Southall (Londra).

Ceea ce ne interesează aici este perspectiva generală din care pornește investigația lui Gillespie, și anume aceea de a considera cultura și identitatea nu ca obiecte statice care sunt descrise odată pentru totdeauna, ci ca pe niște procese în continuă evoluție, în care actorii sociali joacă un rol activ în interpretarea și reinterpretarea continuă a fluxurilor informaționale în care sunt cufundați și care contribuie într-un fel la transformare.

Problema, în această abordare, constă în faptul că din motive temporale evidente, teoria nu a avut ocazia să fie „testată" în contextul utilizării noilor mijloace de comunicare în masă. Într-o reelaborare ulterioară, Livingstone [11, pp. 147-166] printre altele, emite ipoteza că punctul central trebuie adresat condițiilor sociale, practicilor culturale și semnificațiilor personale care definesc natura rețelelor sociale. Este deci necesară integrarea acestui demers cu un nou model conceptual, mai apropiat de realitate, care reunește modelul utilizărilor și gratificațiilor cu reelaborări ulterioare axate pe analiza contextului media.

Utilizarea noilor mijloace media, după acest model reelaborat, trebuie înțelese, plecând de la următoarele dimensiuni care reprezintă o hartă de referinţă și care nu epuizează complexitatea fațetelor posibile:

⇒ utilizarea unui instrument/mijloc de comunicare în social media;
⇒ căutarea informațiilor;
⇒ relațiile interumane;
⇒ distracție;
⇒ control.

O astfel de setare ne va permite să privim *social media* nu doar ca instrumente practice pentru comunicare şi informare, deşi esenţiale pentru experienţa migrației, dar mai presus de toate ca medii sau „spatii sociale", în care prind viață noi forme de relație, momente de socializare și participare în comunitatea locală, în comunitatea de plecare şi în general în comunitățile diasporice.

⇒ *Domestication Theory* se concentrează pe rolul tehnologiilor în dinamica vieții de zi cu zi, care acționează nu numai asupra modului în care se manifestă migranții într-un context străin, dar și asupra reproducerii acelui mecanism bazat pe încredere şi securitate, fiind fundamentul procesului de adaptare a migrantului în comunitatea de primire.

În cadrul paradigmei, Tehnologiile Informației și Comunicațiilor (TIC) au pătruns în sfera cotidiană nu ca un mecanism liniar și univoc, ci mai degrabă ca un proces care privește sfera consumului, înțeles ca practică simbolică și care investește obiectul cu semnificații pornind de la configurațiile sale de utilizare, determinate la rândul lor de caracteristicile socio-culturale ale subiecților.

În acest sens, modelul pare să se încadreze în drumul deja trasat de teoria utilizărilor și gratificațiilor, cu o atenție sporită acordată aspectului de construire a sensului de către actori și contextul de consum în care se desfășoară practicile.

Roger Silverstone [18, pp. 123-141], căruia îi datorăm formularea termenului *domestication*, este printre primii care a teoretizat trecerea de la determinismul tradiției asupra efectelor, la constructivism, care acordă publicului marje de creativitate și transformare a propunerilor privind universul media.

Studiile recente privind utilizarea *TIC-ului* s-au concentrat pe situații specifice de familie sau de grup, până ce s-au consolidat ca paradigmă recunoscută în domeniul media.

Atenția acordată experienței privind utilizarea mijloacelor media, țin de studiile lui Bakardjieva [3, pp. 67-83] și ale lui Gillespie [7], care pun accentul pe context, aducând rolul tehnologiilor media în viața de zi cu zi în centrul dezbaterilor.

După Silverstone [18, pp. 123-141], noțiunea de *domestication* a fost o încercare de a aborda schimbările socio-tehnologice acolo unde a fost de cea mai mare importanță: acasă.

Accentul este pus pe utilizarea tehnologiilor în sfera casnică, unde subiectul analizei îl constituie practicile și relațiile care se maturizează în cadrul acesteia.

Ceea ce trebuie de subliniat este conceptul de practici de utilizare, care presupune o definire a utilizării ca activitate desfășurată de utilizator într-un mod creativ: tehnologiile modelează atitudini și comportamente, dar în același timp sunt modelate de resursele și motivaţiile actorului social, punctul principal fiind aici o relație dialectică între sferele tehnologice și sociale, care se modelează reciproc pe baza interrelației lor și a nevoilor, motivațiilor și valorilor utilizatorului.

Dacă aceasta este ipoteza cheie a domesticirii, importanța care poate fi derivată din aceasta, are de-a face în principal cu conceptul de mobilitate și cu reproducerea „sensului de loc” într-o situație de trafic global de imagini, idei și credințe, care pot fi împărtășite și vehiculate.

În mare parte, *mass-media* tradițională, cum ar fi radioul și televiziunea, funcționa deja ca un lipici social pentru comunități și de la nașterea presei naționale, s-au pus bazele dezvoltării a două comunități, care erau doar aparent opuse: pe de o parte cele construite prin relații reale și pe de altă parte, cele construite prin imaginație și imagini.

Presa, radioul și televiziunea au contribuit la nașterea limbii și culturii naționale. Iar astăzi, noile dispozitive, extind granițele cu mult mai departe de spațiul național, permițând ceea ce am putea defini, împrumutând termenul de la Williams [22], o nouă declinare a privatizării mobile, termen cu care autorul face referire la posibilitatea ca individul să intre în contact, prin intermediul *mass-media,* cu comunitatea națională mai largă.

Într-un anumit sens, conectarea pe care o permit noile dispozitive, face posibilă „purtarea cu sine” a granițelor interne și accesarea conținutului potențial, nelimitat, oriunde.

Totuși, această transformare aduce cu ea anumite consecințe.

În primul rând, există consecințe în ceea ce privește spectrul de investigație, care trebuie să includă coexistența mediilor vechi și noi în rutinele migranților.

În al doilea rând, sunt consecințe în ceea ce privește sensul și rolul care se atribuie practicilor cotidiene și casnice, în sfera publică și privată, în diferențierea dintre timpul liber și timpul dedicat muncii.

Pe acest dublu teren se formează dezvoltarea unui simț comun de apartenență în cadrul comunităților diasporice.

Așadar, rămâne să ne întrebăm: care sunt mecanismele concrete de circulație și asimilare a conținuturilor și cum sunt exploatate acestea pentru a construi imaginile realității, pentru a modela identitatea utilizatorilor și relațiile interpersonale?

Aceste probleme pun sub semnul întrebării valoarea simbolică a Tehnologiei Informației și Comunicațiilor și legătura acestora cu dimensiunea contextuală: conținutul simbolic este cel care favorizează interacțiunea socială și oferă sens în contextul apartenenței.

În această conjunctură, migranții nu scapă de aceste dinamici simbolice și relaționale. Dimpotrivă, se crede că într-o diasporă, *mass-media* dezvăluie acel potențial legat de încredere și amintiri, care ține mereu laolaltă individul și comunitatea, în ciuda distanțelor și a constrângerilor teritoriale [21].

⇒ *Teoria rețelelor sociale* este esențială în înțelegerea relației dintre diasporă, identitate și mijloacele media, cât și în oportunitatea de a observa modul în care actorii sunt legați între ei în cadrul unei structuri mai mari, cu alte cuvinte, în dimensiunea micro (cum se stabilesc indivizii în cadrul rețelei sociale) și dimensiunilor macro (nașterea și menținerea unor noi modele de relaționale).

Aici ne referim la:

⇒ experiențele migrației anterioare ale indivizilor sau ale rudelor acestora;
⇒ legăturile stabilite între locurile de origine şi de destinaţie;
⇒ existenţa unor mecanisme de sprijin; funcționarea lanțurilor familiale;
⇒ fluxurile de informații, care sunt la fel de importante ca și calculele economice în explicarea sosirilor și plecărilor.

Atunci când ne referim la conceptul de „lanț de migrație”, care a apărut în anii 1960, pentru a explica traiectoriile emigranților din sudul Europei și mecanismele de atragere a noilor subiecți către destinațiile în care rudele lor constituiau deja un anumit nucleu, conceptul de rețea mută centrul observației asupra dimensiunii bilocale, interactive și fluide a proceselor de migrație.

În acest sens, este important de remarcat, în cadrul conceptului de rețea socială, o declinare specifică, așa-numita rețea etnică, care trebuie înțeleasă ca fiind rezultatul unui proces de interacțiune activă, pe care migranții o construiesc în contextul sosirii.

Consolidarea acestor rețele în locurile de destinație, nu se atribuie exclusiv extinderii legăturilor parentale, de prietenie sau de apartenență comună la locul de origine, ci se configurează ca un proces de recompunere a rețelei de relații pe baza unei forme comune de identitate.

Rețelele etnice, cu alte cuvinte, sunt rezultatul formelor de exprimare și actualizare a etniei (apartenență lingvistică comună, naționalitate, limbă), într-un spațiu social şi economic, care necesită adaptări şi compromisuri [17].

Membrii comunităților de migranți folosesc rețelele etnice în principal pentru a găsi ajutoare și forme de sprijin, care sunt capabile mai ales să faciliteze intrarea în lumea muncii: la sosirea lor în țara de destinație, este puțin probabil ca noii migranți să solicite piața „indigenă”, de cele mai dese ori se folosesc de rețelele de compatrioți, care contribuie la găsirea unui loc de muncă, legat de tradițiile culturale [15, pp. 83-99].

Acesta este fenomenul cunoscut sub numele de etnicizarea pieții muncii. Un exemplu tipic în acest sens, sunt magazinele alimentare și restaurantele etnice, care în unele cazuri răspund principiilor religioase, cum ar fi mâncarea *kosher* pentru evrei și măcelarii *hallal* pentru musulmani [2].

În fazele inițiale de așezare a migranților, funcția rețelelor etnice este așadar, de a acționa ca un adevărat centru de orientare și sprijin emoțional/psihic în fața stresului de a fi departe de casă, a singurătății, a dificultății de a comunica într-o limbă parțial sau complet necunoscută.

Astfel putem conchide că elementul fundamental, pe care se întemeiază o rețea etnică, este încrederea.

Un alt aspect pe care teoria rețelelor sociale pune accent și legat de rețeaua etnică, este conceptul de capital social etnic [16, pp. 45-49], un capital social specific, a cărui utilizare depinde de existența unei „comunități etnice" constituită în societatea-gazdă sau o rețea transnațională, fiind mai flexibilă în contexte diferite.

Prin urmare, călătoria prin aceste teorii, ne-a permis, să identificăm trei momente, care sunt deosebit de relevante în studiile privind diaspora: complexitatea rețelei ca spațiu social, varietatea inerentă a strategiilor de domesticire și pătrunderea mijloacelor media în viața de zi cu zi și nu în ultimul rând, bogăția experiențelor sociale, care sunt posibile prin intermediul internetului.

Mai ales, pentru noile generații diasporice, internetul s-a dovedit a fi o oglindă importantă pentru problemele de identitate și recunoaștere.

De aceea, pe de o parte, ar trebui de luat în considerare modul în care experiența migrației produce întotdeauna o destructurare a personalității, dureroasă și uneori traumatizantă, în urma căreia căutarea unei noi identități are loc cu dificultate, iar pe de altă parte, migrantul manifestă înainte de toate o nevoie, aceea de recunoaștere, care se fundamentează prin posibilitatea de „formare a comunității" cu indivizi care vorbesc aceeași limbă și se recunosc în aceeași valoare și structură socială, în jurul unui fond de narațiuni simbolice fundamentale, pentru procesul de formare a noii identități.

Astfel, construcția identității în diasporă, reflectând complexitatea timpurilor postmoderne, nu este nici o copie a celei din țara-gazdă și nici măcar o mimare a celei din țara de origine. Dimpotrivă, ea pare a fi făurită de conceptele de *roots* și *routes,* sau mai degrabă de rădăcini și trasee de călătorie, consistență și schimbare, oglinzi ale reconstrucției dintre local și global, sau cum spune Giddens, ale mecanismelor *disembedding* și *re-embedding* [6].

În loc să reproducem opoziția dintre rădăcini și trasee, care caracterizează cea mai mare parte a literaturii despre migrație, călătoria întreprinsă aici, încearcă să restabilească imaginea unei noi relații emergente între identificarea multiplă și apartenența multiplă, care reamintește legătura dintre legăturile experienței împărtășite și eterogenitatea culturală, mereu în mișcare între locul de reședință și alte locuri.

În acest sens, este nevoie să reflectăm asupra stării de incertitudine privind identitatea, care nu afectează doar minoritățile etnice, forțate să se reajusteze pe un pământ străin, ci reproduce mai generic starea de sănătate a societății actuale, între tendința spre globalizare pe de o parte și nevoia tot mai mare de rădăcini, pe de altă parte, acest lucru punând la încercare validitatea și semnificația comunităților sociale tradiționale, de recunoaștere, definite în cea mai mare parte în termeni de omogenitate etnică și culturală.

Astăzi, identitatea diasporei, nu este considerată drept un statut de atins și fixat odată pentru totdeauna, ci ca un proiect la care migrantul este chemat să-l realizeze și să-l modifice în timp.

Din acest motiv, în literatura de specialitate, identitatea este adesea descrisă ca fiind protagonistul incertitudinii. Sociologul Alessandro Dal Lago, în acest sens, îi defineşte pe migranţi ca fiind chiar fără identitate şi într-un anumit sens „invizibili" [după 12].

Această „invizibilitate" a fost interpretată ca o stare de suspendare pe care o experimentează migrantul trăind în două lumi și două culturi, fiind fie amprenta culturii de origine, dacă este privilegiat sentimentul continuității cu țara de origine, fie a celei din țara-gazdă, dacă se merge spre succesul unui proces care să conducă la definirea unei noi apartenențe.

În orice caz, migrantul este o resursă fundamentală nu doar pentru declanșarea fenomenelor de schimbare socială în comunitățile de origine și comunitatea-gazdă, ci și un protagonist creator al contemporaneităţii.

Dincolo de orice, merge vorba de tensiunea intrinsecă a experienței de migrație sau mai exact, de faptul de a accepta că migrantul este plasat *"in - between",* nefiind pe deplin integrat nici în comunitatea-gazdă în care trăiește și lucrează și nici în comunitatea de origine, care supraviețuiește ca o imagine cristalizată a unui loc însuflețit prin obiectele cu amintiri și modul de consum [5, pp. 481-498].

Așadar, această stare de prezență/absență a migrantului, poate fi transformată într-o resursă și nu o lipsă, prin posibilitatea recunoașterii și integrării în țările de imigrație, care astăzi și mai mult capătă conotațiile unui traseu construit și locuit, atât în mediul digital cât și în cel *offline*, în separarea dintre *locality* (apartenența în funcție de locul în care se trăiește) și *sociability* (formele în care sunt structurate relațiile sociale).

Această interdependență reciprocă, pare să caracterizeze, în panorama globală transnațională și migrația moldoveană;

Astfel, se poate avansa ipoteza că mijloacele de comunicare și transportul *low-cost* au redus în mod clar una dintre cele mai cunoscute caracteristici ale diasporei: melancolia pentru emoțiile de acasă.

Aceasta este o schimbare radicală în comparație cu prima generație de migranți, forțați să-și părăsească familiile în căutarea unor condiții de viață mai bune și incapabili să mențină un contact frecvent cu casa lor, dacă nu la costuri extrem de mari.

După cum afirmă Margherita Sprio [20, pp. 17-29], de multe ori conținuturile vizuale, precum filmele prezentate la cinema sau programele transmise de televiziunea prin satelit au constituit singura formă de schimb cultural cu țara de origine, care a reapărut în amintiri prin imagini și limba auzită, acționând vectori în transmiterea memoriei colective.

Față de primele generații, tehnologia, sub forma televiziunii sau a celor mai recente platforme tehnologice, continuă să acționeze ca o axă fundamentală pentru reconstrucția propriei identități în altă parte.

În mare parte, rețelele sociale sunt considerate astăzi drept instrumente de coeziune comunitară. Pe de o parte, circulația și împărtășirea cunoștințelor în rândul migranților ajută la crearea unei rețele de solidaritate etnică, care fusese deja identificată ca fiind un element esențial al culturilor transnaționale contemporane. Pe de altă parte, nu are loc doar circulația cunoștințelor, ci și percepția clară a apartenenței la un grup, bazată pe mecanisme de afiliere.

Spre deosebire de generațiile anterioare, migranții actuali sunt obișnuiți să călătorească și să trăiască experiența dezrădăcinării, temporar și provizoriu, ceea ce tinde deci să capete un alt sens, datorită posibilității de a fi recreată oriunde, în orice comunitate alternativă, în orice națiune și sistem cultural de referință.

În acest sens, fiecare diasporă experimentează strategii de readaptare diferite, dar, în general, rețelele sociale reprezintă astăzi un instrument fundamental de recontextualizare, prin bloguri, forumuri, portaluri instituționale și platforme de rețele sociale [4].

Investiția emoțională în tehnologii este deci deosebit de consistentă și pare să se bazeze pe diverse mecanisme precum: sprijinul afectiv și emoțional oferit de ceilalți membri ai rețelei, sprijinul prietenos, care identifică sentimentul de împărtășire în jurul unor narațiuni comune, sprijinul practic (sfaturi și informații) și nu în ultimul rând sprijinul social, care se măsoară prin diferenţierea acestuia între cel oferit de oamenii din cadrul comunităţii diasporice şi cel oferit de cercurile sociale stabilite la distanţă.

Desfășurarea unei astfel de rețele sociale organizate, pare să reproducă și să confirme modelul reelaborat de Putnam [14], fiind inspirat de Granovetter [9, pp. 34-42] și Wellman [21] privind *bridging social capital,* care se bazează pe o moștenire de legături și conexiuni, definite ca slabe, deoarece se stabilesc între grupuri eterogene și indivizi necunoscuți.

Conform modelului lui Granovetter [9, pp. 34-42], societatea este o rețea fragmentată de grupuri mici, foarte dense, în cadrul căreia comunică prin verigi slabe, dar extrem de semnificative, un fel de „scurtături relaționale" care, dacă ar fi eliminate sau nu ar fi cultivate, s-ar rupe rețeaua socială și instrumentele utile pentru circulația capitalului social.

În ceea ce privește diaspora moldoveană, mediile digitale prin caracteristicile lor intrinseci, par a fi capabile să reproducă anumite legături în comunitate, în principal pentru că se „vorbește" limba română.

Limba, când vine vorba de diaspore, este o atracție culturală și simbolică de o importanță vitală, la fel ca și mâncarea tipică: chiar și luate individual, aceste elemente creează comunitatea și întăresc împărtășirea, atenuează percepția nostalgiei, fiind un fel de *„comfort zone".*

Acesta este un aspect important care își găsește legitimitate teoretică în conceptul de siguranță ontologică [1].

Naturalizarea tehnologiilor în cadrul practicilor diasporice zilnice, merge mână de mână cu conștientizarea faptului că relația dintre individ și tehnologie, pătrunde în rutina de zi cu zi și devine explicită printr-un complex de practici legate de artefacte și rolul atribuit conținuturilor, obiectelor, obiceiurilor, în producerea identității.

Astfel, rezultă un nou model de utilizare creativă și productivă, specifică diasporelor, în care activitățile membrilor sunt modelate de un set de cunoștințe, evaluări și gusturi, la rândul lor determinate și modelate de istorioarele din biografia de acasă și a membrilor săi [5, pp. 481-498].

Ceea ce stă la baza acestui model, este un mecanism orientat să creeze și să susțină autonomia și identitatea membrilor creată de aceștia prin rutină, care împărtășesc anumite obiceiuri tipice (cum ar fi un aperitiv de *weekend* sau o cafea dimineața) unde se creează un sentiment de apartenență, se generează activități comune și familiale, într-un cuvânt se creează siguranța ontologică, care constituie fundamentul acesteia.

Se configurează astfel o relație dialectică între sfera tehnologică și cea socială, care se modelează reciproc pe baza interacțiunii lor și în același timp pe însăși experiența migrației. Îmblanzirea tehnologiilor, inserarea lor în propriul timp, înseamnă a face față provocării aduse în ceea ce privește funcțiile, competențele și abilitățile de management, pentru a le face controlabile în contextul de apartenență al utilizatorului, pliate la nevoile, motivațiile și valorile sale.

De asemenea, trebuie amintit faptul că identitatea diasporică constă din cel puțin trei căi: identitatea stabilită înainte de plecare, identitatea în transformare, modelată de experiența călătoriei și noua identitate hibridă: în acest scenariu, practicile și obiceiurile sociale joacă un rol cheie ca resurse cognitive și de reglare în cadrul unui *fil rouge* virtual între cele trei etape, care poate fi astfel experimentată ca o soluție de continuitate și nu traumatizantă.

Datorită practicilor și istorioarelor împărtășite, migranții dobândesc, cu alte cuvinte, un sentiment de control reflexiv asupra circumstanțelor vieții, un sentiment de coerență a narațiunii, un echilibru liniştitor în situaţiile de zi cu zi. Chiar și amintirea privind lipsa este într-un anumit sens atenuată, făcută mai puțin împovărătoare.

În acest sens, împărtășirea ritualurilor tipic moldovenești, atât în mod intim, cât și în timpul sărbătorilor, ajută la reproducerea sentimentului de a fi acasă „în altă parte", ceea ce creează familiaritate, susține imaginația comună și creează modele durabile de relaționare dintre actorii sociali care recunosc și acceptă propriile valori transmise.

În cele din urmă, rețeaua pare să acționeze ca un fel de „cordon ombilical", prin agățare, care face posibil să te simți parte din aceeași dinamică pe care obișnuiai să o trăiești în viața de dinainte de plecare și, în același timp, să eviți acea stare de dezorientare, care afectează în general minoritățile etnice.

Cu alte cuvinte, așa cum susține Putnam [14], datorită împărtășirii simbolice de imagini, sunete, tradiții și gusturi, care amintesc de țara de origine, atât în mediul digital, cât și în comunicarea non-verbală, în interacțiunile față în față și în experimentarea colectivă, trăiești sentimentul „ca acasă".

Bineînțeles, că circulația narațiunilor, care „se adună" în jurul moștenirii simbolice pe care o împărtășește o anumită minoritate, cu siguranță nu este o trăsătură tipic moldovenească, aceasta fiind confirmată de faptul că elementul narativ se regăsește în toate definițiile acreditate ale conceptului de diasporă.

Totuși, în substratul profund simbolic și relațional, care stă la baza moștenirii narative moldovenești, această diasporă se deosebește într-un mod deosebit, diferențiindu-se de altele, mai ales prin combinarea conținuturilor tradiționale, a rețelelor sociale și a comunităților interactive.

Nu doar mâncarea, sau limbajul, se regăsesc în mod evident în orice experiență diasporică, ci și semnificația și rolul care li se atribuie ca simboluri ale unei țări, care prin locuitorii săi are principalii critici și deconstructori.

Generațiile diasporei moldovenești, lovite în trecut cu mai multă putere de sentimentul de dezorientare din cauza lipsei de comunicare, astăzi datorită istorioarelor care sunt puse în valoare pe rețelele sociale, contribuie la întărirea caracterului lor performativ, sub forma unor scheme de percepție și acțiune, care garantează conformitatea practicilor și continuitatea acestora în timp.

Pe scurt, acest capital colectiv și conjunctiv joacă un rol cheie:

⇒ în simplificarea realității, asigurarea fiabilității oamenilor și lucrurilor la care apelăm;

⇒ în susținerea nevoii de apartenență, fundamentală pentru stabilitatea identității;

⇒ în definirea stării de ansamblu a relaţiilor dintre grupuri dintr-o societate anumită, precum şi a situaţiei relaţiilor interetnice şi internaţionale.

Nu în ultimul rând, importanța și performativitatea istorioarelor, care în acest moment pot fi descrise drept elementul caracterizator al noii emigrații moldovenești, certifică diaspora, în timp ce diferiți autori, precum Francesca Romana Seganti [16, pp. 45-49] vorbesc mai degrabă de o diasporă în curs de devenire.

Astfel, abordarea rețelei, axată pe menținerea cercurilor sociale și pe formarea de noi momente în comunitatea gazdă, face posibilă transformarea diasporei moldovenești dintr-un fenomen potențial într-unul actual, o nouă „ecologie socială a identității culturale", un nou mod de a simți, de a concepe și de a reprezenta apartenența [8].

În ***concluzie*****,** abordând actualitatea fenomenului diasporei digitale, merită să ne amintim încă o dată că cercetarea nu a urmărit scopul de a oferi explicații cauzale și exhaustive ale întregului tablou diasporic. Mai degrabă, am considerat util să oferim cadre interpretative, care ilustrează unele aspecte ale unui proces, cum ar fi migrația internațională, în evoluție constantă și neregulată. Interesul a vizat în principal înțelegerea impactului tehnologiei în îmbunătățirea calității vieții migranților.

Ceea ce am putut deduce până acum este că în utilizarea tehnologiilor, atât personal, cât și colectiv, în circulația capitalului social *online* și *offline*, în desfășurarea solidarității intergrupale bazate, după cum am văzut, pe încredere și securitate, calitatea vieții pare să se îmbunătățească, întrucât migranții se pot referi la o rețea care nu numai că ajută la rezolvarea problemelor practice, dar se dovedește a fi o scurtătură, pe termen lung, în dinamica mai convențională a integrării.

Atunci când migranții reușesc să rezolve problemele legate de faza de adaptare, ei sunt mai capabili să se concentreze pe calea integrării efective, pornind de la conștientizarea că, oricum ar merge lucrurile, există întotdeauna o rețea socială de compatrioți disponibilă să intervină sau să fie consultată.

Dacă, pe termen lung, *Web-ul* este „exploatat” mai degrabă ca un cordon ombilical decât ca un agent de integrare interculturală.

În golurile deschise de studiile transnaționale pentru înțelegerea contemporaneității și reluând metafora lui Simmel [19] a cercurilor sociale, reflecția asupra analizei rețelelor sociale, ne-a permis să reflectăm asupra faptului că actorii sociali se vor deplasa din ce în ce mai mult în spațiile generate de intersecția dintre diferite sfere relaționale, în fiecare dintre ele individul luând poziții diferite.

Această diversitate este concepută ca o sursă de bogăție, o resursă simbolică și cognitivă. De fapt, suspendarea între două lumi și distanța față de propriile rădăcini, îl fac pe migrant reprezentantul unei culturi hibride, în care se amestecă diferite moduri de a fi și de a înfrunta lumea, o lume în care granițele și orizonturile culturale trebuie relativizate și puse sub semnul întrebării, înghesuite și nepotrivite dacă provocarea deprovincializării nu este acceptată.

Tema identității este astăzi legată de pierderea unor afilieri ideologico-politice, care nu mai pot fi considerate ca certe sau absolute în contextul contemporan.

Hibridările și amestecurile metropolitane lasă puțin loc etichetării, înlocuite cu sentimente de apartenență, coborâte din ce în ce mai mult în forme de identificare doar aparent slabe, precum gătitul, îmbrăcămintea, modele de stiluri de antreprenoriat tipic moldovenesc, producție și consum.

Migrantul deci, purtător al propriei culturi care se grefează în cea a țării-gazdă, este cel care trăiește *in vitro* identitatea omului contemporan în satul global, un fel de laborator în care se experimentează identitatea omului anilor 2000, care joacă din ce în ce mai mult pe terenul autopercepției și al recunoașterii, ca niște piese a unui singur mare mozaic înfățișând omul din diasporă.

Este greu de spus cât de slabe sau puternice sunt aceste configurații, dar sunt cu siguranță simptomul unei umanități profund schimbate, unde a fi străin se dovedește a fi o oportunitate, o șansă de a schimba cursul și de a deveni arhitecți ai propriului destin.

Datorită *Web-ului*, minoritățile etnice, chiar și cele care în mod tradițional sunt mai marginalizate, găsesc o posibilitate de răscumpărare și, în același timp, speranța de a se transforma în resurse culturale și economice pentru comunitatea de adopție, pentru patrie și în cadrul unui peisaj global al diasporei alcătuit din oameni, care revendică un loc în comunitatea transnațională.

Prin urmare, a asculta migranții și poveștile lor, înseamnă și să ne deschidem privirea către sinceritate, în care să ne recunoaștem reciproc, într-un schimb fructuos. De aici, ar trebui să pornească cercetările privind diaspora și transnaționalismul, de la considerația că conștiința diasporică, noua protagonistă a timpului prezent, nu mai este produsul unei identități întemeiate pe apartenența la un teritoriu comun, ci al unei apartenențe întemeiate pe amintiri și pe dinamica socială a amintirilor.

BIBLIOGRAPHY

1. Abercrombie, N., Longhurst, B. Audiences: A sociological theory of performance and imagination. Sage: Thousand Oaks, 1998.
2. Appadurai, A. Modernità in polvere. Roma: Meltemi, 2001.
3. Bakardjieva, M., Smith, R. The Internet in Everyday Life. Computer Networking from the Standpoint of the Domestic User. In: *New Media & Society,* nr.1, 2001, pp. 67-83.
4. Faist, T. The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces. Oxford: Oxford University Press, 2000.

5. Georgiou, M. Diasporic media across Europe: multicultural societies and the universalism particularism continuum. In: *Journal of Ethnic and Migration Studies*, nr. 31, 2005, pp. 481- 498.
6. Giddens, A. The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration, Cambridge: Polity Press, 1984.
7. Gillespie, M. Television, Ethniciity and Cultural Change, London: Routledge, 1995.
8. Gilroy, P. The Black Atlantic. L'identità nera tra modernità e doppia coscienza. Roma: Meltemi, 1993.
9. Granovetter, M. The Strength of Weak Ties. In: *American Journal of Sociology*, nr. 78, 1973, pp. 34-42.
10. Katz, E., Gurevitch, M., Haas, H. On the use of the mass media for important things. In: *American Sociological Review*, nr. 38, 1973, pp. 164-181.
11. Livingstone, S. Children's use of the internet: reflections on the emerging research agenda. In: *New Media and Society*, nr. 5, 2003, pp. 147-166.
12. Livolsi, M. Manuale di sociologia della comunicazione. Bari: Laterza, 2007.
13. McLuhan, M. Gli strumenti del comunicare, Milano: il Saggiatore, 1967.
14. Putnam, R. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton (NJ): Princeton University Press, 1993.
15. Safran, W. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. In: *Diaspora*, nr. 1, 1991, pp. 83 – 99.
16. Seganti, F. R. Old issues, new environment: Identity play on the net. In: *Psychomedia*, nr. 30, 2006, pp. 45-49.
17. Sheffer, G. Diaspora Politics: At Home Abroad, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
18. Silverstone, R., Hirsch, E., Morley, D. Information and communication technologies and the moral economy of the household. In: Silverstone, R., Hirsch, E. *Consuming technologies. Media and information in domestic spaces.* London: Routledge, 1993, pp. 123-141.
19. Simmel, G. Sociologia. Milano: Comunità, 1998.
20. Sprio, M. Migrant Translations – Matarazzo Remembered. In: Riccobono, R. M. *The poetics of the margins: mapping Europe from the interstices.* London: Peter Lang Publications, 2010, pp. 17-29.
21. Wellman, B., Berkowitz, S. D. Social Structures: A Network Approach, Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
22. Williams, R. Televisione, tecnologia e forma culturale. Bari: de Donato, 1981.